

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Az emberierőforrás-szűkösségekről a magyar közoktatásban

Európai Bizottság Magyarországi Képviselete megbízásából készült kutatás
eredményeinek összefoglalása

Lannert Judit
T-Tudok Zrt.

2022. Január 20.

Zárótanulmány az
emberierőforrás-
szűkösségekről
a magyar
közoktatásban

KUTATÁSI ZÁRÓJELENTÉS

Írta és szerkesztette:
Lannert Judit
2021. június

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

kilépés

Keresés

• bemutatkozás • munkatársaink • kapcsolat • english

Tudásmenedzsment

Konferencia-részvétel
Média-jelenlét
Képzés
Szakirodalmi ajánló

Oktatáskutatás és fejlesztés

Iskolafejlesztés
Pedagógusok
Szülők
Monitoring - értékelés
Uniós programok értékelése
PISA, PIAAC és OKM másodelemzések
Felsőoktatás
Oktatáspolitikai
Indikátorok
Európai uniós
Társadalmi befogadás
21. századi kompetenciák
Korai fejlesztés

Nemzetközi és hazai partnerség

OECD projektek
Európai Uniós projektek
Művészeti és Kulturális
Oktatás Területén Működő
UNESCO Obszervatóriumok

Pedagógusok

Kutatás az emberierőforrás-szűkösségekről a magyar közoktatásban 2021

A kutatás produktumai:

A kutatás zárójelentése vezetői összefoglalóval és javaslatokkal

A vezetői összefoglaló és javaslatok [angolul](#)

A főbb eredményeket bemutatót [ppt](#)

Az elkészült háttér tanulmányok

Sugár András: Pedagógus szakmában dolgozó munkavállalók jellemzése statisztikai adatok alapján

Holb Éva: Pedagógus és egyéb szakember szükséglet a KIR adatok tükrében

Lannert Judit: A köznevelési intézmények vezetői és pedagógusai körében folytatott online kérdőíves vizsgálat háttérelmzése

Lannert Judit: Pedagógushallgatók pályára állási motivációi a hallgatói online kérdőíves vizsgálat alapján

[vissza](#)

hírek

Új szakértői feladat az Egyensúly Intézetnél

Lannert Judit senior kutatónkat felkérték az **Egyensúly Intézet** szakértőjének. Az Intézet egyik **podcast** beszélgetésében a jövő sikeres Magyarországról beszélget Boros Tamással és Filippov Gáborral.

Új Kreatív Partnerség könyv

Megjelent 2018 júniusában a pécsi Kreatív Partnerség matematika pilot programjának és beválásának ismertetése egy gyönyörű **könyvben**. A kötet különlegessége, hogy a programban az osztályteremben a pedagógusokkal együttműködő művészeket és műveiket is meg lehet ismerni. Ajánljuk mindenkinek szeretettel!

TARTALOM

Vezetői összefoglaló.....	6
Javaslatok.....	12
A hatékony pedagógusfoglalkoztatás kérdései.....	18
A „jó pedagógus” gazdasági hatása.....	18
Pedagógusbérek, eredményesség és hatékonyság.....	19
A tanári szakma csökkenő vonzereje.....	21
A tanári pálya presztízse a globális tanári státuszindex alapján.....	21
A szakmaválasztás motivációi, szakmai fejlődés, elégedettség.....	22
A magyar oktatás a nemzetközi adatok tükrében.....	24
Pedagógusbérek és munkaterhelés.....	24
Módszertani kultúra a TALIS 2018 adatok alapján.....	26
A magyar oktatás az egyik leghatékonyabb legolcsóbb?.....	27
Területi egyenlőtlenségek, iskolahálózat és oktatáspolitikai.....	29
A magyarországi helyzet a statisztikai adatok és a hallgatók, pedagógusok és intézményvezetők körében lefolytatott kutatás alapján.....	32
A pedagógusok kora, létszáma.....	33
Munkaterhelés és egyenlőtlenségek.....	35
Pedagógusok munkaterhelése a heti óraszámok alapján a pedagógusok bevallása szerint.....	36
A pedagógusok bére és az erre ható tényezők.....	40
Pedagógusbérek a pedagógusok válaszai alapján.....	43
Quo vadis pedagógus-életpálya?.....	45
Modellváltás a szakképzésben.....	48
Pedagógushiány.....	52
Pedagógushiány az online felvétel adatai alapján.....	52
Pedagógushiány az interjúk alapján.....	54
Pedagógushiány, különös tekintettel a pedagógiai asszisztensekre a KIR-statisztika alapján, általános iskola.....	57
Helyettesítések, szakos ellátottság.....	58

Mi történik valójában (pedagógushiány kezelése az interjúk alapján)....	59
Egyenetlen terhelés és ellátottság a nem hatékony iskolaméret és -szerkezet, valamint a transzparencia hiánya miatt.....	62
Sok múlik a helyi vezetés kompetenciáján és a tankerület jóindulatán... ..	66
Patyomkin-falvak építése, avagy egy komplex rendszermenedzment problémái... ..	69
A pedagógusutánpótlás helyzete.....	72
A pedagógusképzésben végzettek és pályára lépők a hivatalos statisztikai adatok alapján.....	72
Pedagógushallgatók motivációi és elhelyezkedési szándékai az online felvétel alapján.....	74
A pedagógushallgatók kereseti elképzelései.....	76
A pedagógushallgatók társadalmi csoportjai.....	78
A pályakezdekők az online intézményi adatfelvétel alapján.....	78
Tanulói összetétel, mérhető hatékonyság és eredményesség.....	82
Csoportmérétek és fajlagos a KIR-statisztika alapján.....	82
Az intézmények tanulói összetétele és a valós egy tanárra jutó tanulók száma (fajlagosok) az online intézményi adatfelvétel tükrében.....	87
Az SWI és BTMN gyerekek ellátása, valamint a korai fejlesztés helyzete.....	93
Pedagógia-módszertan, minőség, képzés.....	96
Pedagógusképzés az interjúk alapján.....	96
A pedagógusok módszertani kultúrája az onlineadatfelvétel alapján.....	99
A digitális tanrend tanulásai.....	100
A pedagógusok egészségi és mentális állapota.....	102
Konklúzió.....	104
Függelék.....	108
Felhasznált irodalom.....	114
Felhasznált adatbázisok.....	118
A kutatás során elkészült háttér tanulmányok.....	119

Kontextus és módszertan

- A kutatás elsődleges célja a közoktatás terén a magyarországi pedagógusellátottság témájának körbejárása volt.
- A pedagógushiány és a szakma presztízsének csökkenése már egy ideje létező globális jelenség. Az európai iskolák több mint egyharmada tanárhiánnyal küzd és a pedagógusok 81 százaléka érzi úgy, hogy nincs megbecsülve a szakmája.
- Vegyes módszertan használata (a kutatás ideje: 2021. február 15. és március 21)
 - Hazai és nemzetközi szakirodalom feldolgozása
 - Meglévő releváns adatbázisok elemzése (bértarifa felvétel, DIPR, OKM, KIR)
 - Online adatfelvétel az intézményvezetők és pedagógusok régióra és általános és középfokú képzésre reprezentatív mintáján (2021. február 15. - március 21, 1500 pedagógus, 180 intézményvezető)
 - Online adatfelvétel pedagógushallgatók körében (2021. február 15. - március 21, mintegy 600 hallgató)
 - 30 interjú szakpolitikusok, intézményvezetők és pedagógusok körében

Pedagógushiány az online intézményi adatfelvétel alapján, az adott státuszt intézményükben relevánsnak tartó intézményvezetői válaszok alapján

	Nincs hiány	Van ilyen státusz, de nincs feltöltve vagy nem elég	Nincs rá státusz, de szükség lenne ilyen szolgáltatásra
Iskolapszichológus	35%	13%	52%
Ifjúság- és családvédelmi	40%	4%	57%
Szociálpedagógus	42%	4%	54%
Matematikatanár	52%	43%	5%
Pedagógiai asszisztens	53%	13%	34%
Gyógypedagógiai asszisztens	53%	3%	44%
Gyógypedagógus	54%	23%	23%
Gyógytestnevelő	56%	5%	39%
Szakmai elméleti tárgy oktatója	60%	39%	1%
Fejlesztőpedagógus	64%	14%	21%
Rendszergazda	65%	11%	24%
Természettudományos tanár	65%	29%	5%
Tanító	69%	28%	3%
Informatikatanár	69%	25%	5%
Szakmai alapozó tárgy oktatója	70%	30%	0%

Pedagógushiány az online intézményi adatfelvétel alapján

	Nincs hiány	Van ilyen státusz, de nincs feltöltve vagy nem elég	Nincs rá státusz, de szükség lenne ilyen szolgáltatásra
Idegen nyelv/nemzetiségi nyelv tanára	70%	27%	3%
Technika, életvitel, gyakorlati ismeretek tanára	75%	19%	5%
Kutatási asszisztens	76%	0%	24%
Művészeti tárgyakat tanító tanár	77%	14%	9%
Napközis tanár	78%	13%	9%
Magyar nyelv és irodalom tanár	81%	18%	1%
Testneveléstanár	81%	17%	2%
Iskolatitkár	93%	5%	1%
Történelem-, társadalomismeret-tanár	94%	5%	1%

Pedagógus terhelés a pedagógusok bevallása alapján

- Nemzetközi összehasonlításban is túlfeszítettnek tűnik a pedagógusok terhelése. A kötelező tanórák száma Magyarországon 22 és 26 óra között mozog. Ilyen nagy sávot egy ország sem adott meg, ráadásul a magyar alsó érték is a magasabbak közé tartozik. (TALIS)
- A jelenlegi szabályozás tág (22-26 óra plusz ingyenes eseti helyettesítések) és nehezen követhető keretet ad a pedagógusok leterhelésének.
- Az online felmérés alapján közlekedés nélkül és a 45 perces tanórákat 60 perces órákra átszámolva átlagosan 42,48 óra a heti terhelése a beosztott pedagógusnak. Ez évi 35 milliárd forintnyi láthatatlan munka.
- A heti munkaterhek átlagos mértéke mögött ugyanakkor nagyon nagy különbségek vannak.
- **Ami lényeges, hogy a pedagógusi munkaterhelésnek nagyon nagy arányát adja a tanórai tanítás.** Amennyiben összeadjuk a heti tanóraszámot, az önként vállalt és a munkáltató által kirótt többletórákat és az eseti helyettesítéseket, akkor **átlagosan 27 óra** tanórai tanítás jön ki!
- A tanórán kívüli tanulókkal és szülőkkel való szakmai tevékenységre és a szakmai önképzésre fordítana több időt a pedagógus.

A rendszer korrigál

A pedagógushiány megoldására az interjúk alapján nagyon változatos arzenál alakult ki:

- gyakornok alkalmazása,
- pályakezdők túlterhelése,
- pedagógiai asszisztensek tanításra való alkalmazása,
- nyugdíjasok visszahívása és félállásban alkalmazása,
- helyettesítések felfuttatása, akár nem szakos is, és ezeket nem adminisztrálják, amennyiben a kereten túlfutnak,
- intézmények közötti áttanítás,
- csoportösszevonás,
- de előfordul az is, hogy elmaradnak az órák, helyettesítés hiányában.

De a hátrányos helyzetű térségekben már nehezen tudnak korrigálni

- A vezetők online kutatás során adott válaszai alapján az intézmények több mint felében (55%; a hátrányos helyzetű iskolák háromnegyedében) van betöltetlen álláshely.
- A hátrányos helyzetű régiókban jóval nagyobb, negyven százalék feletti fluktuációt találunk
- Míg országosan az intézmények felében, addig a hátrányos helyzetű, jellemzően észak-magyarországi és észak-alföldi általános iskolák 84 százalékában hiányzik az iskolapszichológusi státusz.
- A nem szakos óraellátottság régióként nagy különbségeket mutat, **Észak-Magyarországon az órák több mint 10 százalékát nem szakos tanár látja el.** Ugyanilyen drámai különbséget találunk a hátrányos és nem hátrányos iskolák között, előbbiben az órák 13, utóbbiban csak 2%-a nem szakos ellátottságú.
- A hátrányos helyzetű tanulókat tanítók esetén 5,13, a heterogén közegben tanítók esetén 4,2, a nem hátrányos közegben tanítóknál viszont már csak 3,6 óra el nem számolt helyettesítési, felügyeleti tevékenységet találunk.

A rendszerben egyszerre van jelen a hiány és a pazarlás

Az egy pedagógusra jutó tanulók száma nemzetközi viszonylatban inkább alacsony Magyarországon. De ez a mutató, ahogyan arra Hanushek és társai is rámutattak, nem a pedagógusok terheléséről ad képet, hanem csupán arról, hogy mennyi pedagógussal dolgozik egy rendszer. Ez alapján **a magyar rendszer fajlagosan több pedagógust használ fel, mint sok más ország oktatási rendszerei.** Ennek alapvetően két oka van: egyrészt az alacsony csoportméretek, másrészt az, hogy a zsúfolt és sok tantárgyas NAT megnöveli a pedagógusok iránti igényt. **A magas pedagóguslétszámot az oktatási rendszer csak úgy tudja fenntartani a jelenlegi keretek mellett, ha alacsonyan tartja a pedagógusok költségét.** Ez egyfajta választás kérdése. Az egy tanulóra jutó pedagógusbér-költség hasonlóan átlag alatti Franciaországban és Magyarországon, mégis a franciák 80 százalékkal magasabb bért tudnak adni a pedagógusoknak, mint mi, mert az átlagos csoportméret náluk 7 tanulóval több.

A rugalmatlanság másik oka a pedagógusok alacsony mobilitása

- A másik gond a pedagógusok alacsony mobilitása, rugalmatlansága. Inkább gyerekefelügyel a kötelező órakeretét ki nem töltő szakos tanár, minthogy áttanítson egy másik iskolába.
- A hallgatóknak csak egynegyede helyezkedne el távol az otthonától, míg mintegy kétharmaduk bevállalná helyben a hátrányos helyzetű tanulók tanítását is. A nemek között is szignifikáns a különbség: a férfiak mobilabbak, de még ők is jobban hajlanak a hátrányos helyzetű tanulók tanítására, mint a lakóhelytől távoli munkahely választására.
- A mestertanárok kihasználtsága sem kielégítő az interjúk alapján. Az interjúk alapján az derült ki, hogy a 18 órán felüli 6 óra, amit elvileg a tanfelügyeleti minősítési rendszer feladataira kellene fordítani, nincs kihasználva. Ugyanakkor a mestertanárok számára pedig nagyon megnehezedett az iskolaváltás lehetősége, egy igazgató sem vesz át szívesen olyan kollégát, akinek csak 18 órát kell tanítania az intézményben.

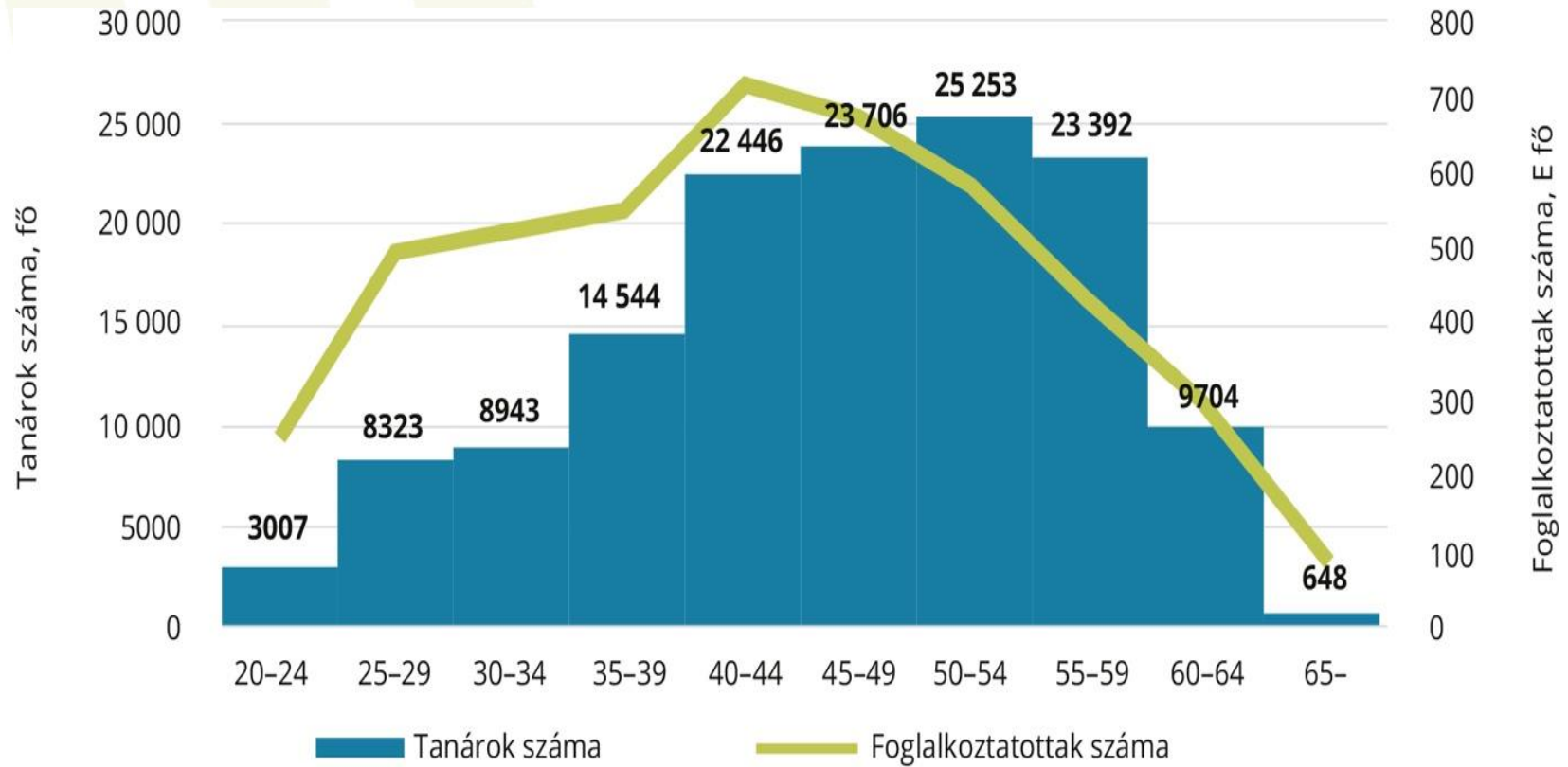

Heterogén szerkezet a tanulói homogenitás fenntartása érdekében

- A magyarországi általános iskolák felében 150 vagy kevesebb tanuló tanul. Azon túl, hogy a kisméretű iskolák jelen formájukban számosságuk okán az erőforrások nem hatékony felhasználását is eredményezik, egy másik jelentős problémát is magukban hordoznak. Nevezetesen azt, hogy – megint csak nem függetlenül a hazai viszonyokra jellemző települési lejtőtől – **tipikusan a kisebb létszámú iskolákban koncentrálódnak a hátrányos és a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók.**
- Az a tény, hogy a nagyobb tanulószám pozitívan, a nagyobb arányú idősebb pedagógus és képesítés nélküli pedig negatívan jár együtt az eredményességgel, leginkább a munkahelyi klímára és a pedagógia minőségére utalhat. Az egy pedagógusra jutó tanuló mutatója és a tanulói eredményesség között nincs kapcsolat, ez is arra utal, hogy a kedvezőbb fajlagos érték nem jó proxyja a minőségibb oktatásnak.

Pedagógushíány dinamikus megközelítésben, Bértarifa felvétel, előregedő szakma

A szakma nem vonzó

- A végzés után a hallgatók 8,8%-a nem akar elhelyezkedni pedagógusként, 26,7% bizonytalan és 64,5% pedagógusként szeretne dolgozni. (online hallgatói adatfelvétel)
- A gyakorlattal való elégedetlenség majdnem a felére csökkenti annak az esélyét, hogy valaki pedagógusként akarjon elhelyezkedni vagy elbizonytalanodjon ebben a szándékában. Ugyanakkor érdekes, hogy a hallgatók a gyakorlati hellyel kapcsolatban a támogató környezetet és a gyakorlati készségeik fejlesztését nem kérdőjelezték meg, kifejezetten az elhelyezkedéssel kapcsolatos döntéseiket befolyásolta a gyakorlati képzés negatívan. Ez arra utal, hogy nem maga a gyakorlat volt elrettentő, hanem valószínűleg inkább a szembesülés a pedagógusi világ körülményeivel, az iskolák munkahelyi világával.
- **A végzetek valamivel több, mint harmada (37%-a) helyezkedett el a végzés után a szakmában a DPR adatok alapján.** Ez az évi 1600 fő nem fogja kellőképpen ellentételezni a nyugdíjba vonulók nagy számát.

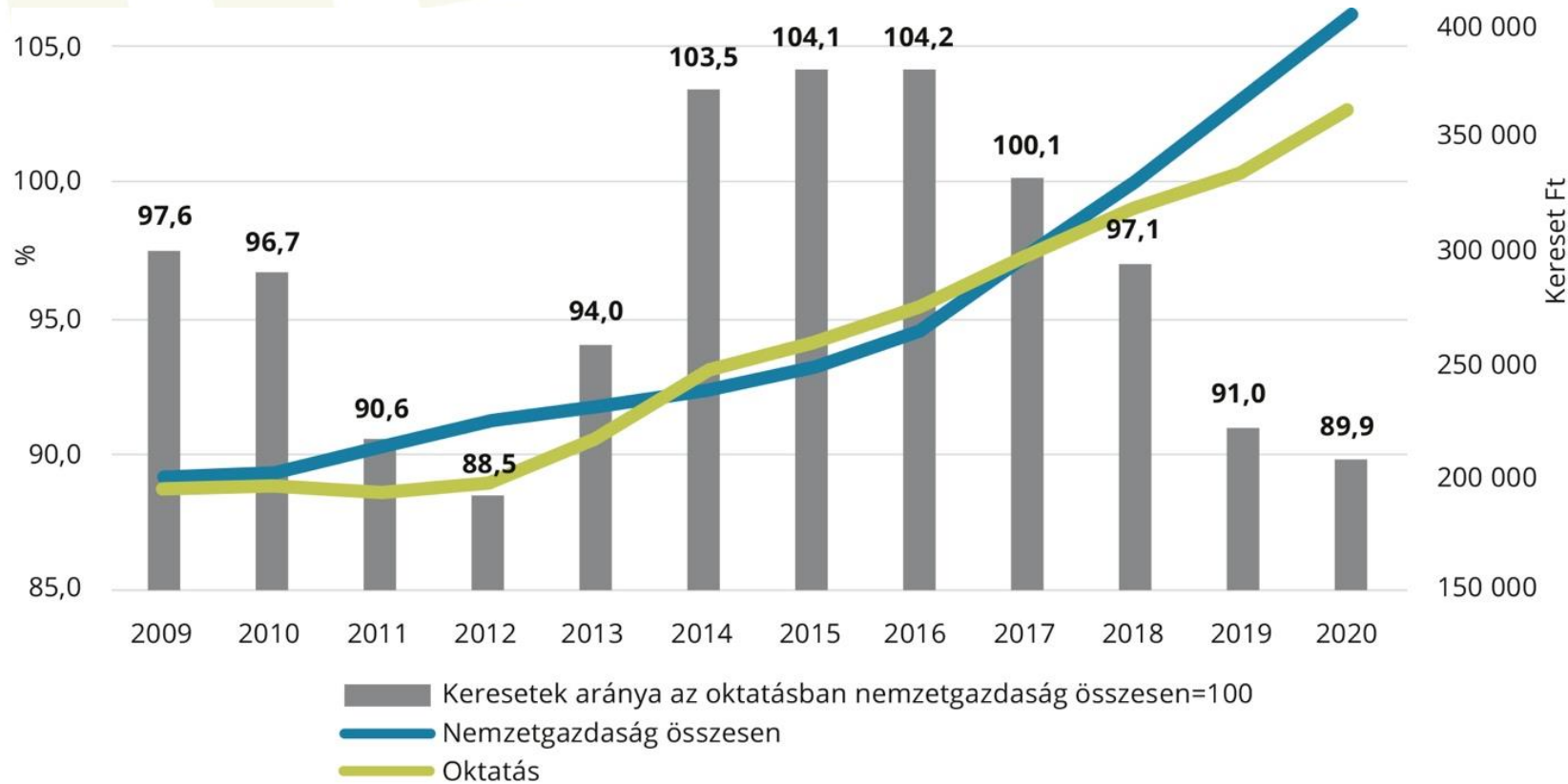
A pedagógushallgatók elkeseredettek, néhány részlet a hallgatók válaszaiból

- „Azért választják kevesen a tanári pályát, mert nincs presztízse. A bérek szánalmasan alacsonyok, annak ellenére, hogy felelősségteljes munkát végünk. A tanári szakma nincs emiatt megbecsülve. Rengeteg energiát követel maga a munka, és a fölösleges, hosszadalmas, és lealacsonyító előmeneteli rendszer. Azért ég ki sok pedagógus, mert irreálisan sokat dolgozik, irreálisan kevés pénzért.
- Megnézném, hogy fotoszintetizálásból ki tudna 30 napig megélni úgy, hogy nem kéri a szülők támogatását!
- Jelentkezés előtt egy tanári csoportban megkaptam, hogy a tanítás egy drága hobbi, úgyhogy gazdag férjet keressek hozzá.... Ez mindent elmond!

A pedagógushallgatók 250000,-Ft kezdőbért tekintetnének méltányosnak és átlagosan plusz 50000,-Ft-ért hajlandók távolabb is dolgozni a lakóhelyüktől. Ez alapján azt mondhatjuk, hogy a már **a rendszerben lévő fiatalokat úgy tudjuk benntartani és mobilizálni, ha megduplázzuk a kezdő fizetést.** De ezzel még nem oldottuk meg azt a problémát, hogy hogyan vonzzuk be a legjobbakat.

A bruttó keresetek alakulása a nemzetgazdaságban és az oktatási ágazatban, 2009–2020, Bértarifa felvétel

Pedagógusbérezési rendszer nem ösztönöz minőségi munkára (bértarifa felvétel és online intézményi pedagógusfelvétel, lineáris regresszió alapján)

- Meglepő a tény, hogy az életkor, az iskolai végzettség, a beosztás, a finanszírozó típusa és a területi különbségek is csak kevesebb mint felét magyarázzák a keresetek szórásának. Ezek szerint a pedagóguskereseteket egyéb, az általunk elérhető adatokkal csak kismértékben magyarázható, vagyis itt figyelembe nem vehető tényezők is befolyásolják.
- **Az online adatfelvétel gyenge kapcsolatot mutatott a bérek és a munkaterhelés jellege és mennyisége között. Nehéz elhinni, de a pótlékokat egyáltalán nem magyarázza a konkrét munkaterhelés.**
- A pedagógus-életpályamodell gyengeségét mutatja, hogy a minőségi pedagógusi tevékenységeket, a korszerű, innovatív vagy a pedagógusközösség számára fontos tevékenységeket nem díjazza, és a valós munkaterhelést sem ellentételezi. Elsősorban az érettségi elnököket, szakfelügyelőket és vezetőket díjazza, és emellett kompenzálja a hátrányos helyzetű iskolákban tanítókat (minőségi és mennyiségi elvárás nélkül). Ha hozzátesszük, hogy a pedagógusok számára a tanulásra egyre kevesebb idő jut, akkor kijelenthetjük, hogy **a pedagógusi életpályamodell nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket.**

Az eredeti elképzelések

- A magyar pedagógus-előmeneteli rendszer központi eleme a pedagógusok szakmai fejlesztése, minőségi munkavégzésük elismerése lett. A minősítés során a pedagógus szakmai munkájának színvonalát és az alapfeladatokon túlmutató szakmai teljesítményét jutalmazzák a különböző minőségi fokozatokba való besorolással, a fokozatokhoz rendelt fizetésemeléssel és a magasabb presztízsű szakmai feladatok ellátásához szükséges jogosultság megadásával. (...) A minősítési rendszer céljai:
 - • A pedagógusok motiválása saját teljesítményük javítására.
 - • A pedagógusok hivatásbeli továbbfejlődésének ösztönzése.
 - • A minőség elismerése és jutalmazása.
 - • A nevelő-oktató munka eredményességének növelése.
 - • A nevelő-oktató munka értékelésében országosan egységes rendszer kialakítása.
 - • A köznevelés rendszerének eredményesebbé tétele.”
- OH (2013).

Néhány indikátor nemzetközi összehasonlításban

	PISA szövegértés 2018	Kezdő pedagógus fizetés (USD PPP)	A 25-64 éves pedagógusok átlagbére (USD PPP)	A pedagógusok fizetése a diplomás bérek arányában	30 évesnél fiatalabb pedagógusok aránya az általános iskolában	Az oktatási kiadások a kormányzati kiadások százalékában	Egy tanulóra jutó kiadás (közoktatás, USD PPP)	Az egy pedagógusra jutó tanulók száma (általános iskola)	Korai iskolaelhagyók (%)	Alteljesítők PISA szövegértés 2018 (%)
EE	523	24 983	30 892	0,95	11	10	8 360	12,86	9,8	11,1
PT	492	34 701	45 192	1,33	1	9	9 365	12,31	10,6	20,2
HU	476	15 813	25 728	0,61	6	7	6 274	10,01	11,8	25,3
EU	500	36 443	47 375	0,90	11	9	10 274	13,13	10,2	22,5

Javaslatok

- GDP arányos költség növelése
- Pedagógusintenzitás csökkentése
 - Tananyag csökkentése
 - Csoportméret növelése
 - Iskolahálózat mérethatékonyságának növelése
 - Segítő szakemberek bevonása
 - Pedagógusi mobilitás növelése (nem csak bér kérdése)
- Presztízs és minőség emelése
 - Képzés, mentorhálózat, partnerintézmények minőségbiztosítása
 - Szakmai autonómia növelése
 - A diplomás bérekhez vetett arány növelése
 - **Pedagógus életpályamodell újragombolása, innovatív korszerű tanárszerepek díjazása, kezdőbérek drasztikus emelése**

T-TUDOK

Tudásmenedzsment és Oktatáskutató
Központ Zrt.

Köszönöm a figyelmet!

lannert.judit@t-tudok.hu

Az anyagok elérhetőek a T-Tudok honlapján.

<https://www.t-tudok.hu/pedagogusok>